

REGERINGSRÄTTENS DOM

Mål nr
3806-08

meddelad i Stockholm den 14 augusti 2008

KLAGANDE

Socialnämnden i Älvsbyns kommun
942 85 Älvsbyn

MOTPARTER

1. AA

Ombud och offentligt biträde: Advokaten Hans Andersson
Advokatbyrån Kaiding HB
Box 114
941 23 Piteå

2. BB

Ställföreträdare och offentligt biträde: Advokaten Rune Bäcklund
Box 87
971 04 Luleå

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Kammarrättens i Sundsvall dom den 13 maj 2008 i mål nr 449-08
(bilaga)

SAKEN

Vård enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga

Dok.Id 56617

Postadress
Box 2293
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls torg 5

Expeditionstid
09:00-12:00
13:00-15:00

Telefon
08-561 676 00
Telefax
08-561 678 20

YRKANDE M.M.

Socialnämnden överklagar kammarrättens dom och anför bl.a. följande. BBs situation är genom bristerna i mathållningen, mammans okontrollerade humör som yttrar sig i slag, hennes ovilja att ta emot hjälp i hemmet samt hennes tidigare dödshot mot sonen sådan att beslutet om vård enligt 1 och 2 §§ lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU, ska bestå. Som framgått i nämndens utredningar av den 11 januari och 22 februari 2008 har AA inte tillgodosett de behov av vård och omsorg som BB har. De mål i genomförandeplanen som ligger på AAs ansvar har heller inte uppfyllts.

AA bestrider bifall till överklagandet. Hon anför att den bedömning som kammarrättens majoritet har gjort är korrekt och åberopar i övrigt vad hon tidigare framfört i målet.

BB medger bifall till överklagandet genom sin ställföreträdare och anför bl.a. följande. Det är givet att ju mer han vistas hos AA desto mer stärks hennes talan. Med tanke på att dödshot uttalats och på skyddsaspekten kan LVU-vården inte upphöra förrän det finns utredning som visar att risk inte längre föreligger att hotet verkställs. Kommunikationen mellan AA och socialnämnden synes inte vara den bästa och det går idag inte att bedöma risken för att hotet verkställs, särskilt eftersom hon inte sökt hjälp för sina psykiska problem.

SKÄLEN FÖR REGERINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Enligt 1 § andra stycket LVU ska den som är under 18 år beredas vård om någon av de situationer som anges i 2 eller 3 § föreligger och det kan antas att behövlig vård inte kan ges den unge med samtycke av den eller dem som har vårdnaden om honom eller henne och, när den unge har fyllt 15 år, av honom eller henne själv.

Enligt 2 § ska vård beslutas om det finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas på grund av fysisk eller psykisk misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i hemmet.

I ett nytt femte stycke i 1 § LVU, vilket gäller fr.o.m. den 1 juli 2003, föreskrivs vidare att vad som är bäst för den unge ska vara avgörande vid beslut enligt lagen.

I prop. 2002/03:53, som ligger till grund för det nya femte stycket i 1 § LVU, anfördes bl.a. följande (s. 76 f. och 105).

En av de grundläggande principerna i Konventionen om barnets rättigheter (barnkonventionen) är principen om barnets bästa. Enligt artikel 3 i konventionen ska barnets bästa komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn. Enligt flera författningar ska vad som är bäst för barnet beaktas vid beslut av olika slag. Så anges t.ex. i 1 kap. 2 § socialtjänstlagen (2001:453, SoL) att när åtgärder rör barn, det särskilt ska beaktas vad hänsynen till barnets bästa kräver. I 6 kap. 2 a § föräldrabalken anges att barnets bästa ska komma i främsta rummet vid avgörande enligt kapitlet av alla frågor som rör vårdnad, boende och umgänge. I båda dessa lagar har bestämmelsen utformats med barnkonventionen som förebild. – Lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) saknar motsvarande bestämmelse. Lagen är förvisso primärt en skyddslag för barn och unga och andan i lagen är att de insatser som görs och beslut som fattas ska vara till fördel för den unges bästa, men som redan Barnkommittén konstaterade i sitt betänkande Barnets bästa i främsta rummet (SOU 1997:116) har emellertid rättsutvecklingen tenderat att inte alltid sätta den unges intresse främst. Behovet av ett förstärkt barnperspektiv i LVU har också verifierats av samtliga remissinstanser som uttalat sig i frågan. Så till exempel påpekar socialförvaltningen i Stockholms stad i sitt remissvar att flera studier har visat att föräldrarätten riskerar att komma i fokus i LVU-mål, varför det är angeläget att en särskild bestämmelse införs om att det är barnets bästa som ska vara avgörande vid alla beslut enligt lagen. Även övriga kommuner som har yttrat sig framhåller vikten av att i lagen tydliggöra att det är barnets bästa som ska vara avgörande vid alla beslut. – Bestämmelsen bör dock få en annorlunda utformning än den fått i SoL. När det gäller SoL tar bestämmelsen sikte på alla beslut som rör barn, således även beslut som primärt riktar sig till vuxna. Bestämmelsen fick där sin utformning på inrådan av Lagrådet, efter förebild från motsvarande bestämmelse i utlänningslagen (1989:529). Lagrådet hänvisade bl.a. till att det vid konventionens utarbetande hade valts en bred och något vagare formulering och att, eftersom principen om barnets bästa skulle appliceras på alla områden, denna princip samtidigt blivit endast ett av flera relevanta och nödvändiga intressen att ta hänsyn till. Regeringen uttalade vidare i propositionen att barnets bästa inte alltid är avgörande för vilket beslut som fattas, men ska alltid beaktas, utredas och redovisas (prop. 1996/97:124). – När det gäller LVU är emellertid förhållandena något annorlunda. LVU reglerar enbart åtgärder och beslut som riktar sig till barn och unga när det föreligger en påtaglig risk för att deras hälsa och utveckling skadas. Det handlar här om samhällets mest utsatta barn och ungdomar och det torde inte finnas några andra intressen som skulle kunna ha samma tyngd vid bedömningen av vilka åtgärder som ska vidtas. I en konflikt mellan barnets behov och andra intressen ska hänsynen till barnets bästa alltid ges företräde. Bestämmelsen bör

därför utformas så att barnets bästa ska vara avgörande vid alla beslut enligt lagen.---

I ett nytt femte stycke anges att vid beslut enligt lagen ska avgörande vara vad som är bäst för den unge. Även detta tillägg är en anpassning av lagen till åtagandena i barnkonventionen, närmare bestämt artikel 3 som säger att vid alla åtgärder som rör barn ska barnets bästa komma i främsta rummet. Formuleringen av artikeln är vid och ger utrymme för att andra intressen kan vara avgörande för vilket beslut som fattas. Här har valts en snävare formulering, eftersom åtgärder som vidtas och beslut som fattas med stöd av lagen inte kan ha annat syfte än att förbättra för den unge. Inga andra intressen kan sålunda få ta över vad som är bäst för den unge.

I LVU-utredningens betänkande Omhändertagen – Samhällets ansvar för utsatta barn och unga (SOU 2000:77), vilket låg till grund för propositionen i nu aktuell del, anfördes bl.a. följande (s. 94).

Förutsättningarna för ingripande i 2 och 3 §§ LVU stämmer – som tidigare konstaterats – väl överens med barnkonventionen. Det går emellertid inte att komma ifrån att det är enskilda människor som tolkar lagen utifrån bl.a. egna värderingar. Detta förhållande ställer stora krav på lagstiftaren som har att så preciserat som möjligt vägleda lagtolkaren så att intentionerna med lagen stämmer överens med sättet på vilket den tillämpas. Anledningen till att LVU inte alltid har uppnått sitt syfte som skyddslag för barnet beror enligt min mening på att lagen har lästs och tolkats utifrån ett föräldraperspektiv. Detta i sin tur kan ha sin grund i Europakonventionens fokusering på familjen i första hand. Med barnkonventionens utgångspunkt är det i stället det enskilda barnets rättigheter och behov som ska sättas i centrum. – Jag har under utredningens gång inte kunnat finna att förutsättningarna för när ingripanden enligt lagen ska göras är för snäva och skulle behöva utvidgas. Att barnet inte synliggörs i utredningar och rättsliga beslut botas inte främst genom att de rättsliga förutsättningarna för ingripanden ändras. Det är snarare en fråga om att förändra synsättet hos dem som tillämpar lagen. Därför behövs det uttryckliga bestämmelser som kan förändra synen på barnet från att ha varit en del av sina föräldrar till att ha ett eget värde. Sådana bestämmelser kommer enligt min åsikt att leda till att lagens förutsättningar för ingripande tillämpas på ett annorlunda sätt.

Under den månad som föregick socialnämndens beslut om omedelbart omhändertagande den 19 december 2007 inträffade flera händelser som aktualiserade frågan om BB var i behov av socialnämndens skydd. Av rapporter från Migrationsverket framgick att AA sagt att hon inte orkade med BB. Hon hade uppgett att hon blivit med barn efter en våldtäkt och att han riskerade att dö om han återvände till Eritrea. Vidare hade hon slagit BB i Migrationsverkets lokaler och förklarat att hon slog honom

när hon var frustrerad. Hon hade också uttalat att hon hade för avsikt att döda sonen innan hon själv reste till Eritrea. Vid hembesök av socialförvaltningen hos AA och vid en av förvaltningen ordnad hälsoundersökning visade det sig att BB fick otillräckligt med mat och hade gått ned i vikt sedan en undersökning tio veckor tidigare. Inför personal från socialförvaltningen upprepade modern vid två tillfällen att hon tänkte döda sonen och sade att hon hade en plan för hur det skulle gå till. Vid det senare tillfället sade hon också att hon tänkte ta sitt eget liv.

Vidare framgår att BB under den första tiden i familjehemmet var starkt fixerad vid mat och att han slog de andra barnen i hemmet. Han har numera funnit sig väl till rätta i familjehemmet och har gått upp kraftigt i vikt. Han har slutat stjäla mat och att vara våldsam. Samarbetet mellan AA och familjehemmet har försvårats av att det inte har gått att upprätthålla en överenskommen ordning för moderns umgänge med BB och av att familjehemsföräldrarna känt sig hotade av henne. Det har också varit svårt för såväl familjehemmet som socialnämnden och Migrationsverket att över huvud taget nå kontakt med AA.

I målet finns ingen närmare utredning av AAs psykiska tillstånd, men det framgår att hon lever i en mycket utsatt situation och att hennes agerande är svårt att förutse.

Regeringsrätten gör följande bedömning.

BB är bara två år gammal och i oundgängligt behov av vuxnas skydd och omvårdnad. Han har inga andra anhöriga än sin mor, som vid flera tillfällen och till olika personer uttalat att hon har för avsikt att döda honom. Han har visat tydliga tecken på att ha fått för lite mat. Det framgår också att modern har slagit honom.

LVU är en skyddslag för utsatta barn. Vad som är bäst för barnet ska vara avgörande vid beslut enligt lagen. När det föreligger sådana omständigheter som i detta mål måste i regel vård enligt LVU beslutas för att säkerställa att barnets hälsa eller utveckling inte skadas. En annan bedömning kan visserligen göras om det finns grundad anledning att anta att vårdnadshavaren inte menat allvar med sina hot mot barnet och att situationen i övrigt inte är sådan att den inger allvarlig oro för barnet. Med hänsyn till de ödesdiga konsekvenser som kan följa av en felaktig bedömning i en sådan situation kan det emellertid ofta vara rimligt att socialnämnden under en tid får den möjlighet till kontroll av barnets

förhållanden som är förenad med vård enligt LVU. Annars kräver barnets skyddsintresse att det på ett betryggande sätt kan visas att det som inträffat i ärendet trots allt inte utgör en påtaglig risk för barnets hälsa eller utveckling. I detta fall medför moderns hotfulla uttalanden, det våld som hon har utövat mot sonen och hennes bristande vilja eller förmåga att tillgodose hans behov av vård och omsorg att det måste ställas förhållandevis höga krav på den utredning som ska visa att det ändå inte finns skäl för vård enligt LVU.

Kammarrätten och länsrätten har vid värderingen av de hot som AA riktat mot BB lagt stor vikt vid hennes uppträdande vid de muntliga förhandlingarna och hennes uppgift vid dessa att hon inte menat allvar när hon hotat att döda honom. Mot bakgrund av vad som har förekommit i målet och lagstiftningens syfte att vara ett skydd för barnet finner Regeringsrätten dock att AAs egna uppgifter inte kan tillmätas sådan tyngd som bevisning att de räcker för att man ska kunna bortse från hoten. En vårdnadshavares uppgifter måste i ett fall som det förevarande ges stöd av annan utredning som visar att barnet inte löper risk att skadas. Så är inte fallet i detta mål, där tvärtom de iakttagelser som Migrationsverket och socialförvaltningen gjort av brister i omsorgen om BB förstärker intrycket av att AA inte förmår tillgodose hans behov av trygghet.

Vad som är utrett om moderns uttalanden och beteende och om hennes och sonens situation leder enligt Regeringsrättens mening till bedömningen att vård enligt LVU ska beslutas. Överklagandet ska därför bifallas.

REGERINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Regeringsrätten ändrar kammarrättens dom och fastställer det slut länsrättens dom innehåller i frågan om vård av BB enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga.

Regeringsrätten fastställer vad kammarrätten har beslutat om sekretess samt bestämmer att ersättning ska betalas till advokaten Hans Andersson som offentligt biträde med 4 053,50 kr (inklusive mervärdesskatt) för arbete och till advokaten Rune Bäcklund som offentligt biträde med 3 715 kr (inklusive mervärdesskatt) för arbete.

Sten Heckscher

Susanne Billum

Annika Brickman

Margit Knutsson
Skiljaktig mening se
protokoll

Olle Stenman

Patrik Lidin
Föredragande regeringsrätts-
sekreterare

Avd. I
Föredraget 2008-07-23